

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ДЕРКАЧ ЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 343.368

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВТЕЧУ ІЗ
СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Приватній установі «Науково-дослідний інститут публічного права».

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Примаченко Віталій Федорович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

завідувач кафедри кримінального права та кримінології

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Гриченко Оксана Анатоліївна,

Одеський державний університет внутрішніх справ,

професор кафедри кримінального права та кримінології

факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування;

кандидат юридичних наук, доцент

Школа Сергій Миколайович,

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,

завідувач кафедри публічного права

Інституту гуманітарних і соціальних наук.

Захист відбудеться 12 травня 2021 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у загальній бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26).

Автореферат розісланий 10 квітня 2021 року.

**Т.в.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

А.О. Собакарь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України у ст. 29 проголосила, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Таке положення Основного Закону стосується і ст. 394 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Втеча із спеціалізованого лікувального закладу», оскільки вона направлена на кримінально-правову охорону суспільних відносин у сфері правосуддя в частині захисту суспільства від людей, які становлять небезпеку як для себе, так й для оточуючих. Разом з тим, існування такої статті в кримінальному законі свідчить швидше про данину радянським традиціям кримінально-правового творення, оскільки поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги було способом боротьби з інакомисленням. Про це свідчить наступне.

Згідно з офіційними статистичними даними Генеральної прокуратури України та Офісу Генерального прокурора, протягом 2013-2020 років обліковано 91 кримінальне правопорушення, 62 особам вручено повідомлення про підозру, у 20 випадках до суду направлено клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру, 48 проваджень закрито у т.ч. за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України за вчинення злочину, передбаченого ст. 394 КК України. Відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень та Державної Судової адміністрації України, за ст. 394 КК України судами винесено лише 6 обвинувальних вироків. По одному у 2011, 2013, 2015, 2017, 2018 та 2020 роках.

Офіційна статистика лише засвідчує той факт, що саме правове регулювання діяльності спеціалізованих лікувальних закладів потребує удосконалення, особливо в умовах медичної реформи. Результати опитування слідчих та працівників таких медичних закладів показало про недоцільність застосування заходів кримінально-правового впливу до осіб, які вчиняють втечі зі спеціалізованого лікувального закладу.

Варто вказати на те, що кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу не була предметом монографічного дослідження жодного українського науковця. Окремі питання кримінально-правової характеристики цього злочину на рівні навчальних та наукових публікацій в контексті кримінальних правопорушень проти правосуддя розглядалися у працях таких вчених, як А. В. Андрушко, Р. Ш. Бабанли, М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, А. А. Бражник, М. О. Букач,

Є. О. Бунін, В. М. Бурдін, Є. О. Гладкова, В. К. Грищук, С. Є. Дідик, О. О. Дудоров, І. В. Єдинак, Ю. В. Калініченко, О. О. Кваша, О. О. Книженко, І. М. Копотун, О. М. Литвинов, В. В. Мульченко, В. В. Налуцишин, О. М. Овчаренко, О. І. Ольховенко, М. І. Омеляненко, Ю. В. Орел, Ю. В. Орлов, О. І. Плужнік, В. Ф. Примаченко, В. П. Сабадаш, М. В. Сийплові, Л. В. Трушківська, М. І. Хавронюк, В. Б. Харченко, О. В. Чорна, В. В. Шаблистий, О. С. Шнипко, О. С. Юнін, Ю. В. Юшина, І. С. Яковець, А. М. Яценко, С. О. Яценко та інші.

Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності за правопорушення проти правосуддя досліджували В. І. Борисов, С. С. Мірошніченко, Н. Ю. Карпова, В. І. Тютюгін та М. В. Шепітько.

Проте, необхідно відзначити, що наукові розробки цих та інших вчених лише фрагментарно стосувалися кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу. Тому можна з упевненістю стверджувати про наявну актуальність теми, що зумовлює необхідність проведення відповідного комплексного наукового пошуку з тим, аби встановити доцільність існування кримінально-правової заборони втечі зі спеціалізованого лікувального закладу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2015–2020 рр., а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування кримінальної відповідальності за втечу зі спеціалізованого лікувального закладу та вироблення рекомендацій для удосконалення кримінально-правової охорони правосуддя.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких задач:

- здійснити історико-правовий нарис розвитку та встановити сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу;
- з'ясувати соціальну обумовленість розглядуваної кримінально-

правової заборони;

– охарактеризувати зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу;

– дослідити зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак втечі із спеціалізованого лікувального закладу;

– розробити пропозиції щодо удосконалення кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері правосуддя.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за втечу зі спеціалізованого лікувального закладу.

Методи дослідження. Під час проведення дисертаційного дослідження використовувались наступні наукові методи пізнання: діалектичний – для дослідження змісту поняття втечі із спеціалізованого лікувального закладу та основних об'єктивних і суб'єктивних ознак цього злочину (підрозділи 2.1.- 2.4); історико-правовий - під час здійснення історико-правового нарису розвитку та встановлення сучасного стану законодавства про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу (підрозділ 1.1.); компаративістський – для виявлення та аналізу особливостей регламентації кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу у кримінальному законодавстві зарубіжних країн (підрозділ 1.3.); формально-логічний – для належної аргументації пропонованих змін до КК України у частині вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу (підрозділи 1.1., 1.2, 2.1.- 2.4); соціологічний метод (вивчення документів та проведення анкетування) використовувався для анкетування слідчих та працівників спеціалізованих лікувальних закладів та вибіркового вивчення вироків суду щодо осіб, засуджених за ст. 394 КК України (Розділ 2); статистичний – для аналізу матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень про втечу із спеціалізованого лікувального закладу (у всій роботі).

Емпіричну основу дослідження становлять: офіційні статистичні дані Генеральної прокуратури України та Офісу Генерального прокурора за 2013-2020 роки щодо кількості облікованих злочинів, передбачених ст. 394 КК України; матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень та результати опитування слідчих (87 осіб) та працівників спеціалізованих лікувальних закладів (35 осіб).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що

дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням, яке присвячене вивченню кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу. У роботі сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, зокрема:

вперше:

- за результатами проведеного дослідження кримінальної відповідальності за втечу зі спеціалізованого лікувального закладу доведено доцільність декриміналізації ст. 394 КК України;

- встановлено, що кримінальна відповідальність за втечу з місця заслання або з лікувально-трудового чи виховно-трудового профілакторію, а так само по дорозі в заслання або профілакторій, вперше знайшла своє відображення у КК УРСР 1960 року тільки після внесення змін від 16 листопада 1982 року – було передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року в основному до злісних п'яниць (осіб, які хворіли на алкоголізм), з метою забезпечення їх примусового лікування і трудового перевиховання;

- проведено дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу, в результаті чого встановлено, що кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу не характерна навіть для країн пострадянського простору;

удосконалено:

- положення доктрини кримінального права щодо доцільності виключення з кримінального закону рудиментів радянської правової спадщини – існування ст. 394 КК України свідчить швидше про данину радянським традиціям кримінально-правового творення, оскільки поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги було способом боротьби з інакомисленням та намаганням забезпечити «боротьбу з алкоголізмом» наприкінці існування Радянського Союзу;

дістало подальшого розвитку:

- положення щодо надмірності кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері правосуддя як родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя, оскільки безпосереднім об'єктом ст. 394 КК України є суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

- *правотворчості* – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти

правосуддя;

- *правозастосовчій діяльності* – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та суду у частині застосування норм про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя;

- *навчальному процесі* – положення та висновки дисертації можуть у подальшому використовуватись при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Актуальні проблеми кримінального права»;

- *науково-дослідній роботі* – для подальших досліджень у галузях кримінального права щодо кримінально-правової охорони правосуддя.

Апробація матеріалів дисертації. Положення дисертації, що складають наукову новизну та висновки практичного характеру, апробовано під час виступу на міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (м. Київ, Україна, 17–18 липня 2019 р.) та Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 15–16 вересня 2020 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 7 праць, 4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іноземної держави за профілем дисертації, 2 – тези доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з яких: основний текст – 165 сторінок, додаток – 1 сторінка, список використаних джерел (232 найменування) – 25 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** охарактеризовано актуальність теми, висвітлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та задачу, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, надано роз'яснення щодо методів, що використовувались у дисертації, сформульовано наукову новизну одержаних результатів та визначено їх практичне значення, наведено дані щодо апробації та публікації результатів дослідження, структури і обсягу роботи.

Розділ 1 «Історико-правовий розвиток та соціальна

обумовленість кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу» містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1 *«Історико-правовий нарис розвитку та сучасний стан законодавства про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу»* досліджено розвиток вітчизняних правових норм, що передбачали кримінальну відповідальність за розглядане діяння, з часів Київської Русі і дотепер.

Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 року можна вважати першим кримінальним законодавством, яке передбачало примусове відсторонення хворих осіб від суспільства у спеціальні будинки для божевільних. У Кримінальному уложенні 1903 року було доопрацьовано положення, які містились в Уложенні про покарання кримінальні й виправні 1845 року. До переліку злочинних діянь, за які психічно хворі направляються на примусове лікування додано звалтування. У Кримінальному кодексі УСРР 1922 року встановлено вдосконалені норми Кримінального уложення 1903 року. Було створено нову кримінально-правову систему заходів соціального захисту. Хвора особа, на відміну від положень Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 року та Кримінального уложення 1903 року, за рішенням суду могла бути направлена в установу для розумово або морально дефективних для примусового лікування за вчинений злочин в незалежності від ступеня тяжкості останнього. Лише 16 листопада 1982 року Указом Президії Верховної Ради УРСР «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу та деяких інших законодавчих актів Української РСР» з метою посилення боротьби з бродяжництвом, жебрацтвом і веденням іншого паразитичного способу життя було внесено до КК УРСР 1960 року статтю про кримінальну відповідальність за втечу з місця заслання або з лікувально-трудового чи виховно-трудового профілакторію, а так само з дороги в заслання або профілакторій.

Зроблено висновок, що кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу історично не зумовлена.

У підрозділі 1.2 *«Підстави та принципи криміналізації втечі із спеціалізованого лікувального закладу»* досліджується відповідність введення на законодавчому рівні окремої кримінально-правової заборони підставам та принципам криміналізації, розробленим теорією кримінального права.

Дисертантка доводить необхідність декриміналізації втечі із спеціалізованого лікувального закладу невідповідністю таким підставам: 1) відсутність суспільної небезпеки цього діяння 2) практична відсутність

динаміки цих діянь; 3) відсутність причин та умов вчинення злочину, передбаченого ст. 394 КК України, які неможливо усунути без застосування кримінальної відповідальності.

Зроблено висновок, що склад злочину, передбачений ст. 394 КК України, не відповідає підставам та принципам криміналізації, оскільки ст. 184 КК України 1960 року було уведено у 1982 році з метою посилення боротьби з бродяжництвом, жебрацтвом і веденням іншого паразитичного способу життя.

У підрозділі 1.3. «Зарубіжний досвід правового регулювання відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу» досліджено кримінальні закони пострадянських держав, які можна умовно поділити на Балтійські країни (Естонія, Латвія, Литва), країни Південного Кавказу (Азербайджан, Вірменія, Грузія), країни Східної Європи (Білорусь, Молдова, Російська Федерація, Україна) та країни Центральної Азії (Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан).

В результаті порівняльно-правового аналізу зроблено висновок, що за загальним правилом кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу не характерна навіть для країн пострадянського простору. Виключенням є кримінальне законодавство Російської Федерації, в КК якої у ч. 3 ст. 314 передбачено кримінальну відповідальність за ухилення особи, яка страждає розладом сексуальної переваги (педофілією), від застосування до нього примусових заходів медичного характеру. Однак, за час існування ч. 3 ст. 314 КК Російської Федерації, взагалі відсутня судова практика її застосування.

Розділ 2 «Кримінально-правовий аналіз складу втечі зі спеціалізованого лікувального закладу за КК України» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Об'єкт втечі із спеціалізованого лікувального закладу» здобувачем доведено, що родовий об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя є надто об'ємним для одного розділу Особливої частини КК України. Має місце надмірність кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері правосуддя як родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя, оскільки безпосереднім об'єктом ст. 394 КК України є суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів.

У підрозділі 2.2 «Об'єктивна сторона втечі із спеціалізованого лікувального закладу» підтримується позиція, що місце вчинення злочину, передбаченого ст. 394 КК України, визначається законодавцем як обов'язкове так і факультативне. У першому випадку – це спеціалізовані

лікувальні заклади, а у другому – це будь-яке місце (по дорозі до спеціалізованого лікувального закладу).

Кримінальне правопорушення, передбачене у ст. 394 КК України, може вчинятися лише у формі дії, і полягає у втечі із спеціалізованого лікувального закладу, або по дорозі до нього.

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з того моменту, коли особа без наданого на те дозволу, самовільно залишила спеціалізований лікувальний заклад, або втекла по дорозі до нього, в результаті чого має змогу вільно собою розпоряджатися. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу є триваючим злочином, і триває до затримання або добровільного повернення особи.

У підрозділі 2.3 «Суб'єкт втечі із спеціалізованого лікувального закладу» здобувачка підтримує позицію, що суб'єктом втечі із спеціалізованого лікувального закладу є фізична осудна, або обмежено осудна особа, відносно якої судом прийнято рішення про застосування примусових заходів медичного характеру (виключно з поміщенням в спеціалізований лікувальний заклад), яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла 16-річного віку.

У підрозділі 2.4 «Суб'єктивна сторона втечі із спеціалізованого лікувального закладу» констатовано, що втеча із спеціалізованого лікувального закладу є кримінальним правопорушенням (злочином), яке вчиняється тільки з прямим умислом, адже вчиняючи втечу особа, повинна усвідомлювати суспільно небезпечний характер своєї дії і бажати так діяти.

Метою втечі із спеціалізованого лікувального закладу, або по дорозі до нього, є вільне розпоряджання собою на свій власний розсуд. Однак, «мета» у нашому випадку значення не має, адже вона не передбачена законодавцем у диспозиції кримінально-правової норми як обов'язкова ознака кримінального правопорушення.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено комплексне наукове завдання, що полягає у визначенні кримінально-правової характеристики елементів і ознак складу злочину, передбаченого ст. 394 КК України, та з'ясуванні соціальної необумовленості встановлення кримінальної відповідальності за втечу зі

спеціалізованого лікувального закладу. Виконане дослідження дозволило сформулювати наступне:

1. Під час дослідження історико-правового розвитку кримінальної відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу було сформовано такі історичні періоди її становлення:

- від «Руської Правди» до революції 1917 року;
- від революції 1917 року до проголошення незалежності України 1991 року;
- від проголошення незалежності України 1991 року по теперішній час.

Встановлено, що до початку ХІХ ст. психічно хворих направляли під нагляд монастирів. Починаючи з Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 року психічно хворих направляли на примусове лікування у спеціальні будинки для божевільних, а з прийняттям Кримінального уложення 1903 року до спеціальних лікувальних закладів.

Кримінальна відповідальність за втечу з місця заслання або з лікувально-трудового чи виховно-трудового профілакторію, а так само з дороги в заслання або профілакторій, вперше знайшла своє відображення у Кримінальному кодексі УРСР 1960 року тільки після внесення змін від 16 листопада 1982 року. За що було передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року. Однак, дана стаття, зокрема, використовувалась, щодо злісних п'яниць, з метою забезпечення їх примусового лікування і трудового перевиховання. Сучасна ж редакція диспозиції ст. 394 КК України успадкована від ст. 184 Кримінального кодексу УРСР 1960 року у редакції від 15 лютого 1995 року. Тому кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу історично не зумовлена.

2. В результаті дослідження підстав та принципів криміналізації втечі зі спеціального лікувального закладу було встановлено, що більшості з них вона не відповідає. 1) відсутність суспільної небезпеки цього діяння 2) практична відсутність динаміки цих діянь; 3) відсутність причин та умов вчинення злочину, передбаченого ст. 394 КК України, які неможливо усунути без застосування кримінальної відповідальності.

3. Дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу, дозволило зробити висновок, що за загальним правилом кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу не характерна для країн пострадянського простору. Виключенням є кримінальне законодавство Російської Федерації. В якому передбачено у ч.

З ст. 314 кримінальну відповідальність за ухилення особи, яка страждає розладом сексуальної переваги (педофілією), від застосування до нього примусових заходів медичного характеру. Однак, за час існування ч. 3 ст. 314 Кримінального кодексу Російської Федерації, взагалі відсутня судова практика її застосування.

4. Дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак втечі із спеціалізованого лікувального закладу можемо сказати, що безпосереднім об'єктом ст. 394 КК України, є суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів.

5. Дослідження об'єктивної сторони втечі із спеціалізованого лікувального надало змогу зробити висновок, що кримінальне правопорушення передбачене у ст. 394 КК України може вчинятися лише у формі дії, і полягає у втечі із спеціалізованого лікувального закладу, або по дорозі до нього.

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з того моменту, коли особа без наданого на те дозволу, самовільно залишила спеціалізований лікувальний заклад, або втекла по дорозі до нього, в результаті чого має змогу вільно собою розпоряджатися. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу є триваючим злочином, і триває до затримання або добровільного повернення особи.

6. Суб'єктом втечі із спеціалізованого лікувального закладу є фізична осудна, або обмежено осудна особа, відносно якої судом прийнято рішення про застосування примусових заходів медичного характеру (виключно з поміщенням в спеціалізований лікувальний заклад), яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла 16-річного віку.

7. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу є кримінальним правопорушенням, яке вчиняється тільки з прямим умислом, адже особа як вчиняє втечу, повинна усвідомлювати суспільно небезпечний характер своєї дії, передбачати суспільно небезпечні наслідки і бажати їх настання. Метою втечі із спеціалізованого лікувального закладу, або по дорозі до нього, є вільне розпоряджання собою на свій власний розсуд. Однак, «мета» для кваліфікації втечі із спеціалізованого лікувального закладу значення не має, адже вона не передбачена законодавцем у диспозиції кримінально-правової норми, як обов'язкова ознака кримінального правопорушення.

8. Окреслено напрями удосконалення кримінально-правової охорони правосуддя, а саме пропонується:

- *ст. 394 КК України «Втеча зі спеціалізованого лікувального закладу» виключити.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Деркач Я. В. Розвиток законодавства про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу в радянський період. *KELM*. 2020. № 7. С. 169-174 (Республіка Польща).
2. Деркач Я. В. Втеча із спеціалізованого лікувального закладу: проблеми криміналізації. *Юридична наука*. 2019. №9. С. 166-170.
3. Деркач Я. В. Суб'єкт втечі із спеціалізованого лікувального закладу. *Юридична наука*. 2019. №10. С. 200-206.
4. Деркач Я. В. Історико-правовий нарис розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу (від руської правди до кримінального уложення 1903 року). *Юридична наука*. 2020. №3. С. 188-194.
5. Деркач Я. В. Об'єкт втечі із спеціалізованого лікувального закладу. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 2. С. 158-163.
6. Деркач Я. В. Кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу: постановка проблеми в Україні. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 17–18 липня 2019 р.)*. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 41–44.
7. Деркач Я. В. Кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу: результати дослідження. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15–16 вересня 2020 р.* – К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 57–58.

АНОТАЦІЯ

Деркач Я. В. Кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

У дисертації вирішено комплексне наукове завдання, що полягає у визначенні кримінально-правової характеристики елементів і ознак складу злочину, передбаченого ст. 394 КК України, та з'ясуванні соціальної необумовленості встановлення кримінальної відповідальності за втечу зі спеціалізованого лікувального закладу.

Зокрема, за результатами проведеного дослідження кримінальної відповідальності за втечу зі спеціалізованого лікувального закладу доведено доцільність декриміналізації ст. 394 КК України.

Встановлено, що кримінальна відповідальність за втечу з місця заслання або з лікувально-трудового чи виховно-трудового профілакторію, а так само по дорозі в заслання або профілакторій, вперше знайшла своє відображення у КК УРСР 1960 року тільки після внесення змін від 16 листопада 1982 року – було передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року в основному до злісних п'яниць (осіб, які хворіли на алкоголізм), з метою забезпечення їх примусового лікування і трудового перевиховання;

Проведено дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання відповідальності за втечу із спеціалізованого лікувального закладу, в результаті чого встановлено, що кримінальна відповідальність за втечу із спеціалізованого лікувального закладу не характерна навіть для країн пострадянського простору;

Удосконалено положення доктрини кримінального права щодо доцільності виключення з кримінального закону рудиментів радянської правової спадщини – існування ст. 394 КК України свідчить швидше про данину радянським традиціям кримінально-правового творення, оскільки поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги було способом боротьби з інакомисленням та намаганням забезпечити «боротьбу з алкоголізмом» наприкінці існування радянської Союзу.

Дістало подальшого розвитку положення щодо надмірності кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері правосуддя як родового об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя, оскільки безпосереднім об'єктом ст. 394 КК України є суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності спеціалізованих лікувальних закладів.

Ключові слова: правосуддя, психічне здоров'я, спеціалізований лікувальний заклад, кримінально-правова характеристика, рудимент, примусові заходи медичного характеру.

SUMMARY

Derkach Ya. V. Criminal liability for fleeing from a specialized medical institution. – *On the rights of the manuscript.*

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; criminal executive law. – Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The dissertation improves the theoretical provisions of criminal law in terms of criminal law characteristics of banditry and on this basis developed proposals to the Criminal Code of Ukraine.

In the dissertation the complex scientific task consisting in definition of the criminal-legal characteristic of elements and signs of structure of the crime provided by Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine, and clarifying the social unconditionality of criminal liability for fleeing from a specialized medical institution.

In particular, according to the results of the study of criminal liability for fleeing from a specialized medical institution, the expediency of decriminalization of Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine.

It is established that criminal liability for fleeing from a place of exile or from medical-labor or educational-labor prophylaxis, as well as on the way to exile or prophylactics, was first reflected in the Criminal Code of the USSR in 1960 only after amendments of November 16, 1982 - punishment was provided in the form of imprisonment for up to one year, mainly for malicious drunkards (persons suffering from alcoholism), in order to ensure their compulsory treatment and re-education;

A study of foreign experience in the legal regulation of liability for fleeing from a specialized medical institution, as a result of which it was found that criminal liability for fleeing from a specialized medical institution is not typical even for post-Soviet countries;

The provision of the doctrine of criminal law on the expediency of excluding from the criminal law the rudiments of the Soviet legal heritage - the existence of Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine testifies rather to a tribute to the Soviet traditions of criminal law, as placement in a psychiatric institution was a way to combat dissent and try to ensure the "fight against alcoholism" at the end of the Soviet Union.

The provision on the redundancy of criminal law protection of public relations in the field of justice as a generic object of criminal offenses against justice was further developed, as the direct object of Art. 394 of the Criminal

Code of Ukraine is public relations in the field of ensuring the normal operation of specialized medical institutions.

The study of objective and subjective signs of escape from a specialized medical institution, we can say that the direct object of Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine, there are public relations in the field of ensuring the normal operation of specialized medical institutions.

The study of the objective side of the escape from a specialized medical facility allowed us to conclude that the criminal offense provided for in Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine can be committed only in the form of action, and consists in fleeing from a specialized medical institution, or on the way to it.

A criminal offense is considered to be over from the moment when a person, without a permit, has left a specialized medical institution or fled on the way to it, as a result of which he has the opportunity to dispose of himself freely. Escape from a specialized medical institution is an ongoing crime and lasts until a person is detained or returned voluntarily.

The subject of escape from a specialized medical institution is a physically sane or limitedly sane person in respect of whom the court has decided to apply coercive measures of a medical nature (only with placement in a specialized medical institution), who at the time of the crime reached 16 years age.

Escape from a specialized medical institution is a criminal offense that is committed only with direct intent, because the person committing the escape must be aware of the socially dangerous nature of their actions, anticipate socially dangerous consequences and want them to occur. The purpose of escaping from a specialized medical institution, or on the way to it, is to freely dispose of oneself at one's own discretion. However, the "purpose" for the qualification of escape from a specialized medical institution does not matter, because it is not provided by the legislator in the disposition of the criminal law, as a mandatory feature of a criminal offense.

The directions of improvement of criminal-legal protection of justice are outlined, namely it is offered:

- Art. 394 of the Criminal Code of Ukraine "Escape from a specialized medical institution" to exclude.

Key words: *justice, mental health, specialized medical institution, criminal-legal characteristics, rudiment, coercive measures of medical nature.*